

TISZASZÖG

A Tisza-Körös szöge, mint földrajzi fogalom, a földrajzi irodalomban meglevő, de nem közkezen forgó elnevezés. Más szóval Tisza-Körös zugnak is nevezik azt a háromszöget, melyet az egyesült Körös és a Tisza, továbbá a nyugat-keleti irányban elterülő és szőlővel betelepített homokhátak, homokdombok vonala bezár.

Az 1894-ben alakult ármentesítő társulat használta először: „Tizsakörösügyi Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat“ elnevezést. Később a „Tiszazug“ elnevezést általában előszeretettel használták a Tiszai Alsójárás, Tisza mentén fekvő összes községeire. Ez azonban csak a helyi lapokban, elvéve hivatalos iratokban fordult elő, anélkül, hogy bármily hivatalos elismerést talált volna. Mióta a nevezett közigazgatási járás északi községeiben: Nagyréven és Tizsakürtön bizonyos mérgezési bűnpörök országos hírre tettek szert, azóta a vidéken általános kíváncsággá lett, hogy hagyják el az amúgy is határozatlan és téves Tiszazug elnevezést s az egyesült Körös, Tisza és a fentemlített homokhátak által bezárt háromszöget helyesen Tisza-Körös-szögnek, vagy röviden Tiszaszögnek nevezzék.

E vidék élethalapja a szántóföldje, melynek jórésze öserőben van még. A termőterületeket három egymástól határozottan megkülönböztethető és könnyen szembeötlő alakulatba csoportosíthatjuk. 1. A magas fekvésű homokhátak. 2. A magas fekvésű fekete-földek, melyeket a folyók áradása nem érintett. 3. Ártér, az a terület, mely az eddig tapasztalt legmagasabb árszint alá esik. A folyók által szélesen kimosott terület. A tiszaszögi földmives nép ezt a területet egyszerűen réti földeknek nevezi. Különösen a Tisza rétvénél figyelhető meg jól ma is az a széles, sok helyen 10 km. szélességet meghaladó terület, melyen a Tisza folyó évezreken keresztül kanyargott. Sok helyen felismerhetők ma is, a régen elhagyott eliszaposodott tiszamedrek. A Tisza ezen széles vájásán a folyóvíz óriási földmennyiséget mosott ki útjából, s ezzel a felszint méterekkel lemélyítette, (ezért nevezik ma is Lapos-nak) de mégsem tette azt terméketlenné, mert a vándorlás hosszú ideig tartó, lassú folyamata alatt a folyó áradása mindig előntötte a

mélyebb területeket, s a benne növő mocsári növényzet korhadása elősegítette az eliszaposodást, újabb termőrétegek lerakódását. A réti földek humuszos rétege nagyon kevés homokot tartalmaz, vagy egyáltalában nem is tartalmaz homokot szurkos sziklakemény. Nyári szárazságban szélesen, mélyen összeropedezik. Egyébként kitűnő termőföldek a Tiszaszög réti földjei, mert állandó művelés alatt csak 1894 óta állnak. T. i. ekkor történt a végleges és ma is fennálló ármentesítés. A magasabban fekvő felső földek lényegesen különböznek a laposi földektől. Lazább kevésbé kötött. Összetételében sokkal homokosabb. Humuszrétege azonban csak alig 25. cm.

Külön említést érdemelnek a Tiszaszög réti területein előforduló kiszáradt tavak, haloványok és elhagyott tiszamedrek, mert ezek a tó és mederföldek, ennek a vidéknek csodálatos őseréjű termőföldjei. (Csépa, Nagy-tó, Kerek-tó; csépai és szelevényi Csipsár; sasi és ugi Láp.)

A homokhátak, melyek a Tiszaszög É-i határát adják 5—10 m. magasak és azon buckasorba tartoznak, mely a Duna árteréről kifújt homokból keletkezett és itt már ez a vonulat elérte a Tiszát. (l. Cholnoky: Az Alföld felszíne.¹) Ezen homokbuckák vonulási iránya olyan, hogy minden községnek jutott belőle megfelelő homokterület.

Kevés szikes is található ezen a vidéken. Legelőknak használják.

A jó termőtalaj hozza magával, hogy a lakosság a mezőgazdaság minden ágával foglalkozik. A csongrádi és szelevényi Tisza és Körös réten a tanyarendszer az uralkodó. Csépan, Tiszasason és Tiszaugon inkább a falurendszer. Tiszaugon és Szelevényen vannak uradalmak, a terület többi részein közép, kis és törpebirtokok vannak.

A Tiszaszög gazdáinak legnagyobb része kis és középbirtokos. Ezeknek gazdálkodása szervezetlen, mezőgazdasági szövetkezetek nincsenek.

Legkedveltebb terménye a búza, de különösen a kukorica. Árpát, rozsot (homokon), zabot is termelnek. Takarmánynövények közül kiváló lucernát termelnek, mely különösen a réti földben 8 évig is megmarad, míg a felső földben 2—3 év alatt kipusztul. A lucerna mellett említést érdemelnek: zabos bükköny, szöszös bükköny, csalamádé és csillagfürt. Ipari növények közül Tisza-

¹ Cholnoky J.: Az Alföld felszíne. Föld. Közl. XXXVIII. k. 1940: 413.

ugon termelnek cukorrépat, dohányt az uradalmak, repcét és napraforgót általában, mindenütt természetek. Zöldségtermesztés csak a helyi szükségletet elégíti ki.

A Tiszaszög északi határán, valamint Szelevényen a Vadas-Öthalom dülőben elterülő homokháton ezer és ezer holdnyi szőlő díszlik. A szőlő a lakosság fő jövedelmforrása. A tiszaszögi szőlősgazda legkedveltebb szőlője a kadar, népiesen keselyfeketének hívják. Más termelt szőlőfajok rizling, kövidinka, mézesfehér, ezerjő; csemegeszőllők: sasza, muskotály sok fajtája s igen sok újfajta szőlő. A szőlők jellegzetes fája a szilvafa. Igénytelen, gyorsan szaporodik. Igen sok az almafa, kajszinbarack, cseresznye, meggy stb.

Tekintetbe véve a csekély és silány legelőket, valamint a nép szegénységét azt lehet mondani, hogy a Tiszaszögben sok állatot tartanak. A tiszaszögi állattenyésztés az u. n. „falkás állattenyésztés“. Minden községnek meg van a közlegelője, s azon legeltetik a nyári félév alatt a szarvasmarhákat, sertéseket és kecskéket. Juhokat csak az uradalmak tartanak.

A Tiszaszög szarvasmarha tenyésztése nem valami intenzív. Ennek oka az, hogy a Tiszaszögnek nincs vasútja s termékeit nem tudja értékesíteni. Mind a fehérszőrű magyarfajtát, mind pedig a nyugati piros-tarka fajtát szabad tenyészteni. Ökröt igavonásra csak a nagyobb gazdák használnak.

A kispaszád igavonója a ló. A gazdák igen szeretik lovaikat. Angol félvért és Nóniust tenyésztenek leginkább. A kispaszád két ovukkal megélnék a fuvarozásból. Mióta a gazdasági viszonyok megromlottak, a kispaszád télen nem tart lovat, de tavasszal újra csak szerez.

A sertések közül túlnyomólag a mangalicát tenyésztik, mert az itt szokásos sertéstartásnak ez a faj felel meg legjobban. Egy pár helyen kísérleteznek angol fajsertéssel is.

Juhtenyésztéssel az uradalmak foglalkoznak s a „német birka“ tartják.

Elterjedt a kecsketenyésztés is. Ez a szegény emberek „tehene“. Kevesen foglalkoznak házinyúltenyésztéssel, méhészettel.

A Tiszaszögnek szomszéd vidékre, vagy messzebbre irányuló ipara nincs. A kézműipart tekintve, itt csak olyan iparosok élnek meg, kiknek munkája a mezőgazdaságot elősegíti. A földműves ember olcsón és bizonyos időszakokban szokott vásárolni. Ilyen vásárlásra legalkalmasabb hely az országos vásár. Amelyik iparos a

vásároláshoz nem tud berendezkedni, az nem képes foglalkozásából megélni. Kosárfonás, szakajtókötés gyékényből, szövés, fonás a szokásos háziiparok.

A Tiszaszögben a malomipar igen fejlett. Régebben vízimalmok dolgoztak, melyeket ma szél- és gőzmalmok helyettesítenek. A Tiszaszögben Tiszaug kivételével minden községben van szélmalom. Csépan és Szelevényen kettő is. A szélmalom fennmaradását a kisemberek konzervatizmusa igazolja. Előnyei, hogy a szélmalom a felvett gabonát adja vissza feldolgozva. Kukorica- és árpadarája pedig elsőrangú. Csépan van gőz- és motormalom is. Tiszasason egy darálómalom van.

Csépan Központi Szeszfőzde működik, azonban mióta csak fennáll állandó válsággal küzdök.

A Tiszaszög kereskedelme tényeitől és a közlekedési viszonyoktól függ. A gabona, gyümölcs, valamint takarmánytermények forgalmát a folyók és a vasútak bonyolítják le, de még tekintetbe jönnek a teherautó és az ígás állatok által vont szállítóeszközök is. A Tiszaszögnek nincs vasútja. A legközelebbi vasútállomások: Tiszaug, (melynek vasútállomása a Tisza tulsó partján van. Az 1929-ben felépült híd megnyitotta a forgalmat Kecskemét, Nagykőrös felé.) Csongrád és Kunszentmárton, szintén a határfolyók tulsó oldalán vannak. Tiszaug és Kunszentmárton között autóbusz jár. A vízi forgalom a Körösön és a Tiszán bonyolódik le. Főleg mióta a Körösön felépült a zalotai duzzasztó, a gabonakereskedők uszájai Kunszentmártonig, sőt Öcsödig is feljuthatnak és berakodhatnak. Csépa is a Körösön szállít, Tiszasas és Ug pedig a Tiszán, mert ezekhez az esik közelebb. A Tiszaszögben még mindig nagy szerepet játszik a lóiga. A lakosság régi szokása, hogy mezőgazdasági terményeit, hízót, tömött libát, pulykát a környék nagyobbforgalmú városaiba maga szállítja el. Pl. Kecskemétre, Kiskunfélegyházára, Szentésre. Élelmesebb termékek lovas fuvaron még Budapestre is feljárnak árúikkal. A Tiszaszögben nagyobb önálló kereskedő nincs, csak bevásárló. (Gabonakereskedő, borügynök.) Minden községben van „Hangya“ szövetkezeti bolt, s még néhány kisebb szatócsüzlet. Országos vására csak Csépanak van, mely messze vidéken híres.

A Tiszaszög lakossága szintiszta magyar. Főleg Tiszasason vannak magas barnahajú, barnaszemű szép szál magyar emberek. A többi községekben inkább közepes termetűek, de a barna haj és barna szem általános. Arcuk barnás árnyalatú, egészséges pi-

ros. Bár a haladó kultúra sok eredetiséget lefaragott róluk mégis sok sajátos népszokást őriztek meg. Dolgos, munkás nép. Minden családnak meg van az egész évre beosztott foglalkozása. A nők is részt vesznek a mezei munkában, vagy csak ételt visznek a kint dolgozó uruknak vagy fiuknak. A rendes munkaidő napfelkelttől naplementig. A Tiszaszög népe ősi hajlamainál fogva fáradságot nem ismerő, hangyaszorgalmú nép. Szorgos munkaidőben még éjjel is dolgoznak, s ha az időjárás olyan, egész éjjel sem fekszenek le. De azért nappal is dolgoznak, csak a déli szünetben 12—1-ig alszanak. Szinte határtalan a szívósságuk és munkabírásuk, különösen, ha fiatalok is vannak munkában.

Minden község képe hétköznapiokon egyöntetűen nyugodt. A ház körül is csak munkálkodókat láthatunk. Vasárnap és ünnepnap délelőtt templomba mennek, délután pedig, a kapu elé — rendszeren minden ház előtt van pad — kiülnek s beszélgetve nézik a járókelőket. A fiatalok pedig kézi harmonika, vagy tambura hangjai mellett szórakoznak. Az utcán nem szoktak énekelni. A földmíves nem sok szabad időt engedhet magának, mert az állatok gondozása ilyenkor is munkába szólítja. Munka a földmíves nép élete.

Dr. Domján Anna.